

VI. ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ

ВИДАТНИЙ ЛАНДШАФТОЗНАВЕЦЬ ТА ОРГАНІЗАТОР ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ (ПАМ'ЯТІ М.Д. ГРОДЗИНСЬКОГО)

Михайло Дмитрович Гродзинський прожив не коротке і не довге життя, але життя суперечливе і ризиковане, непередбачуване і талановите, творче і результативне, в якому, як в піраміді Хеопса, були тисячі цеглин-подій, цеглин-сюжетів, які й склали такий непересічний *індивідуальний конструкт і сутність*, як *феномен Гродзинського*. Я був учасником і свідком багатьох подій, про деякі з них його друзі, знайомі, родичі і колеги ще не один рік будуть зберігати спогади, але про які, природно, писати час ще не прийшов. Те, що Гродзинський відбувся і залишив по собі потужний інтелектуальний слід – щаслива гра долі, вплив і синергія людей, які знаходились поруч. Імена вчених Гродзинських – дядька і батька Михайла Дмитровича відомі достатньо широко. В Києві, в ботанічному саду імені М.М. Гришка на честь Андрія Михайловича, дядька Михайла Гродзинського, встановлено меморіальну дошку, в м. Біла Церква є вулиця Академіків Гродзинських, а про самого Михайла Дмитровича ідеться в низці довідників, енциклопедій та університетських журналів, – національних та зарубіжних, тому я пригадаю те, про що ще не згадувалось. На пам'ять приходять кілька історій, подій та епізодів, пов'язаних з Михайлом Дмитровичем.

Організатор студентських практик, наукових шкіл, експедицій. Найбільш знаковий епізод за вирішальною участю Михайла припадає, ймовірно, на кінець 1988 р. і пов'язаний з моєю першою і останньою подорожжю до Таджикистану. На кафедрі фізичної географії у 302-й аудиторії старого корпусу геофаку Михайло Дмитрович готував наказ та кошторис на дальню зимову практику-школу:

- Хочеш поїхати до Таджикистану? – запитав він мене.
- Звичайно.
- Тоді я тебе вношу до наказу.
- Дякую.

Через кілька днів Михайло отримав позитивний результат з ректорату – наказ був підписаний. Я як раз був на кафедрі, коли дізнався про це – Михайло Дмитрович, не приховуючи своїх емоцій, вигукував: «Ну і держава! Ну і держава! Наказ пройшов – дорога, добові, – все підписано!». Що ж, дійсно, то були часи, коли підтримувались і освіта, і дальні практики, і польові школи, які відбувались навіть під час студентських канікул, – географія у всіх своїх проявах розвивалась і формувала шеренги відданих прихильників.

Саме у 1970-1980-ті роки «зірка» грузинської, вітчизняної та європейської фізичної географії, гуру польових ландшафтних досліджень Ніко (Микола Леванович) Беручашвілі організовував зимові польові школи в Грузії (Марткопський стаціонар), Україні (Карпати), Росії, Таджикистані та інших республіках Радянського Союзу, в який брали участь студенти-географи Львівського, Київського, Харківського та інших університетів України. В 1989 р. така експедиція і польова школа були організовані в Таджикистані – на базі природного заповідника «Раміт», що біля підніжжя Гісарського хребта. З Києва (Борисполя) літаком ми вилетіли до Душанбе в січні 1989 р. До нашої групи, крім Михайла Гродзинського і мене, входили Сергій Бортник (рис.1), Ніко Беручашвілі, Олександр Дмитрук, Тетяна Лаврук.

Рис. 1. М.Д. Гродзинський, С.Ю. Бортник, О.О. Бейдик (Таджикистан, заповідник «Раміт», січень 1989)

Пройде небагато часу, і більшість учасників цих зимових польових шкіл, започаткованих Беручашвілі, впишуть свої імена золотими та срібними нитками в національний географічний літопис. Так сталося, що в перші дні цієї памірської експедиції Михайло Дмитрович зламав ногу. Пригадую, як розглядалась можливість транспортування його потягом Душанбе-Дрогобич додому. Втім, він залишився до кінця терміну на Памірі й проводив свої наукові семінари та лекції, лежачи в гіпсі. Дійсно, це були молоді роки, і ми, новоспечені кандидати наук, долали перешкоди без надзусиль, – іронічно та не переймаючись.

Ефективний вчений і науковець. Михайло Дмитрович входив в плеяду видатних вчених Гродзинських, був наймолодшим в цій обоймі, достойно засівав наукову ниву, продовжуючи справу батька – Дмитра Михайловича та

його рідного брата, теж академіка, Андрія Михайловича, а також діда – відомого ботаніка, декана агрономічного факультету Білоцерківського сільськогосподарського інституту. Блискуче закінчивши університет, він вступив до аспірантури та в короткий строк вийшов на захист дисертації. Я був присутній на цьому високому науковому дійстві, коли у Києві, в переповненій аудиторії Сектора географії на бульварі Шевченка він, наукова зірка, яка починала своє сходження до zenіту, блискуче відповідав на град запитань і членів спецради, і колег з факультету, і всіх охочих. Присутні науковці, члени спецради, які свої кандидатські захищали у більш солідному віці, ніж Михайло, особливо не вагаючись, «скубли» і дисертанта, і його науковий продукт. У перерві я вийшов на вулицю. Біля входу в Сектор побачив Клару Павлівну – матір Михайла, яка переживала за сина поза аудиторією, хоча, мабуть, її досвід та інтуїція давали їй впевненість, що захист буде успішним. Так воно і сталося (рис. 2).

Рис. 2. О.О. Бейдик та М.Д. Гродзинський з дипломами кандидатів географічних наук (Київ, 1987)

Якось, Микола Мефодійович Дьомін, видатний вчений-архітектор, професор, віце-президент Академії архітектури НАН України мені сказав: «Що там докторська! – Це простіше, а ось захист кандидатської – це найважливіша, найвагоміша подія». Після кандидатської Михайло Дмитрович захистив і докторську, отримав звання професора, очолив кафедру, став член-кореспондентом НАН України, написав низку монографій і посібників, виграв не один престижний грант. Як науковий керівник, Михайло Дмитрович ставив високі вимоги перед своїми аспірантами (саме тому, в нього їх захистилось небагато, на відміну від тих, хто захист ставив «на потік»), а як член кількох

спецрад завжди виступав проти наукових невігласів, опускаючи в скриньку «чорний шар». На одній із своїх перших монографій він мені написав: «*Не дорогому, а насправді дорогому і, так вважаю, що своєму другові, Саші Бейдику з любов'ю. 24.11.95.*» (рис. 3).

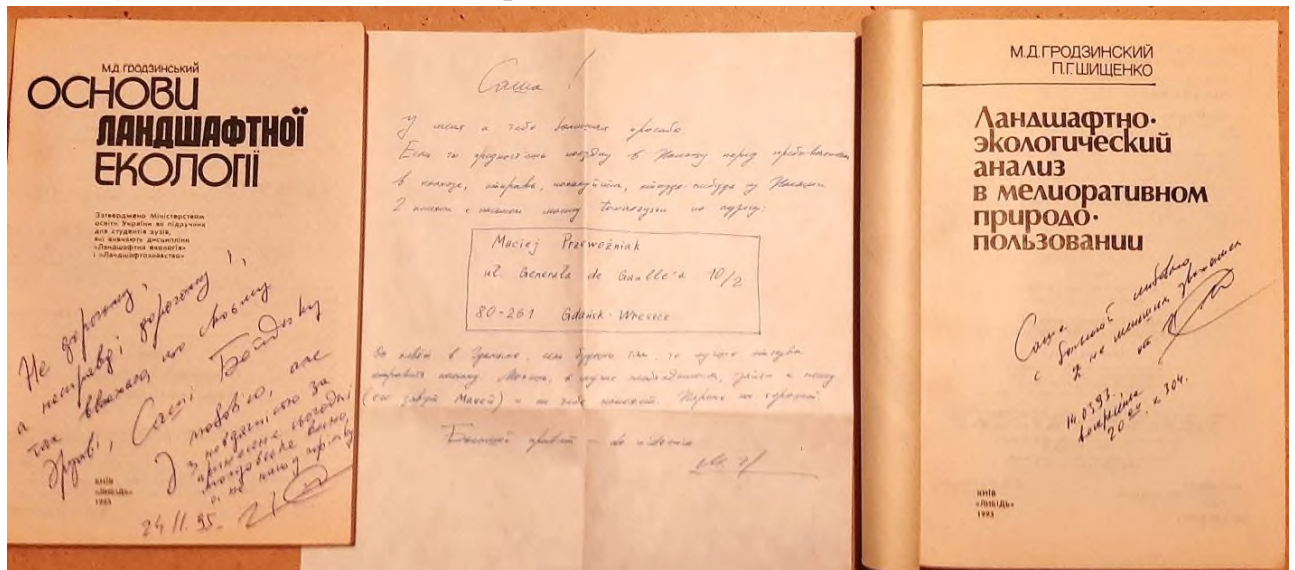

Рис. 3. Листи та підписані М.Д. Гродзинським книги

Сам я на захист кандидатської вийшов пізніше, але і на своєму першому захисті, і на захисті докторської я реально використовував досвід, методологію, наукові підходи, які дала мені причетність до захисту кандидатської дисертації Михайла Дмитровича. З того пам'ятного дня пройшло 40 років, – час невблаганний. Пішли з життя наші вчителі, наші дорогі викладачі, та й колеги поруч стає все менше і менше. Не раз за цей час мені випадала нагода перетинатись з Михайлом Дмитровичем на практиках, спецрадах по захисту дисертацій, вчених радах, і просто в неформальному середовищі.

Останнє спілкування з Михайлом Гродзинським відбулося у листопаді 2020 р. під час онлайн засідання вченої ради географічного факультету, де одним з питань був мій звіт за 7 років роботи на геофаці та продовження (непродовження) контракту. Михайло Дмитрович тоді був єдиний, хто відстоював мене, протистояв непорядності та курсу керівництва на усунення «незручних» і принципових професорів. Відстоював і боровся за мене до останнього, але рішення, «шите білими нитками» (це всі знають, і це всім відомо), було прийняте, а контракт не продовжено. Відтак я пішов з факультету, де провчився та пропрацював безперервно понад 50 років, не взявши за цей період практично жодного лікарняного і не пропустивши жодної пари чи робочого дня. А через 2 роки пішов з життя і Михайло Дмитрович. Світла йому пам'ять.

© Бейдик О.О.